

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

B. TELDER — BILTHOVEN

Een opzienbarende ontdekking

Tijdens de herstelwerkzaamheden aan de tempel te Jeruzalem, onder de regering van de godvruchtige koning Josia, heeft de hogepriester Hilkia in een van de tempel-lokalen een belangrijke ontdekking gedaan.

We lezen in 2 Kronieken 34 : 14: 'Toen zij het geld, dat in het huis van de HERE gebracht was, te voorschijn haalden, vond de priester Hilkia het boek van de wet des HEREN, gegeven door Mozes.'

Waar het zo plotseling vandaan kwam, wordt niet gemeld. In elk geval onder het stof vandaan. De rabbijnse traditie zegt: onder een hoop stenen, waaronder het verstopt was geworden, toen Achaz of Manasse de wetboeken had laten verbranden.

Daarmee is wel een duidelijke typering van de godsdienstige afval gegeven.

Want wat is afval bij het volk van het Verbond? Dit: dat het Woord van God uit het leven verdrongen wordt. Men heeft er geen aandacht meer voor. Er is geen belangstelling, geen waardering voor de heilige geschriften. In de koningswet van Deuteronomium 17 staat, dat de Wet bij de levitische priesters moest berusten en dat de koning er zich een afschrift van moest laten maken om er zijn hele leven in te kunnen lezen.

Ook het volk moest de wetten van de HERE kennen en daaruit door zijn priesters onderwezen worden. Want zo lezen we in Maleachi 2 : 7: 'De lippen van de priester bewaren kennis en uit zijn mond zoekt men onderricht in de Wet, want hij is een bode van de HERE der heirscharen.'

■ De Bijbel in de kast of op de rommelzolder

Als de onderwijzing uit de heilige geschriften in verachting raakt, dan vergaat het volk omdat het geen kennis heeft. Dan kan er nog wel wat 'godsdienstigheid' zijn en de traditionele tempeldienst met offers en feestdagen gaat nog wel door, maar de pit is er uit. De waarheid wordt verdrongen en in allerlei ongerechtigheid en eigenwilligheid ten onder gehouden.

Men vreest de HERE niet meer. Men houdt geen rekening meer met de beloften en bedreigingen van de HERE. En zo raakt de Schrift vergeten ondanks allerlei godsdienstigheid, met dit gevolg: de Bijbel in de kast of op de rommelzolder. Het hele wetboek van de HERE was in de dagen van Josia zoekgeraakt. Een eerst verboden en toen vergeten boek geworden.

Het zal onder de regering van Manasse begonnen zijn. De rechtvaardigen onder Gods volk hebben met de afgoderijen van koning en regenten niet mee willen doen. Ze hebben zich tegen de godsdienstige gruwelen verzet omdat ze de HERE vreesden. Toen werd van regeringszijde opdracht gegeven hen te doden. De straten van Jeruzalem zagen rood van het bloed der martelaren. Toen moet ook de Wet van de HERE een verboden boek geworden zijn en heeft men de heilige geschriften zeer waarschijnlijk laten verbranden.

Zo is het vele eeuwen later ook in de nieuwtestamentische gemeente Gods gebeurd. Toen heeft de christelijke kerk in haar diep verval met de zogenaamde ketteren (rechtvaardige kinderen Gods) ook hun ketterse boeken laten verbranden. En tot die ketterse boeken behoorden de protestantse bijbels en bijbelse geschriften.

Luther 'ontdekte' de Bijbel weer. Hij werd erdoor in het hart gegrepen. En de godvruchtige jonge Josia werd op eenmaal met het boek van het Verbond geconfronteerd.

■ Een koning in paniek gebracht

Toen de staatssecretaris het boek van de wet des HEREN aan Josia voorlas kwam deze er geheel door onder beslag. Het greep hem op een buitengewone wijze aan: 'Hoor, Israël, de HERE is onze God; de HERE is één! Gij zult de HERE, uw God, liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw kracht!'

Hij hoorde van de zegen, maar ook van de vlóek van het Verbond.

Plotseling staat hij op en scheurt zijn kleren. Het Wetboek heeft een vertplettende indruk op hem gemaakt. Zij ogen werden geopend. Hij beseft: Wij en onze vaders hebben op een vreselijke manier tegen de HERE gezondigd!

Josia krijgt bij de voorlezing van het boek met de levende God te doen. Hij verootmoedigt zich diep. Wat moet ik doen, HERE?!

Zoals het nog altijd is, als het Woord van God daadwerkelijk in ons leven komt. Je kunt er niet meer onderuit. Het grijpt je aan. Je wordt aan de ongerechtigheden van land en volk ontdekt. Ook aan je eigen ongerechtigheden.

Dan ga je zeggen, evenals Josia: Zó mag het in ons leven niet langer. Dan zien we de zonden om ons heen, in de kerkwereld van nu en in heel die 'christelijke' samenleving waartoe wij behoren. Dan dóét het Woord Gods wat in ons leven. Het ontstelt ons. En wij bidden om genade en breken met onze zonden en dan heeft er — het kan niet anders — een echte reformatie in ons leven plaats.

■ Wij moeten nog dagelijks ge-re-formeerd worden!

Iedere reformatie is een reformatie van hart en leven. Een dagelijks wegdoen uit ons leven van alles wat met de eis van Gods Woord niet in overeenstemming is. Niet in een drukke activiteit. In een plotselinge vernieuwingsijver: in eens alles willen rechtbuigen van wat jaren lang in ons gereformeerde leven scheef is gegroeid. Maar in diepe verootmoediging voor de HERE en in de erkenning: wij zijn van 't heilspoor afgegaan, ja wij en onze vaad'ren tevens! Het moet anders. Dit is in mijn leven niet goed en dát kan de HERE in de kerk niet goed vinden en dát is Hem niet welbehagelijk. Laat ons er niet langer aan mee doen. Laten wij er mee breken. Laat ons onze wegen onderzoeken en doorzoeken en laat ons wederkeren tot de HERE!

Dat is reformatie. Dát gebeurt er als het boek van de Wet des HEREN weer onder het stof vandaan komt.

Gods Woord kan op allerlei manier onder het stof gekomen zijn. Onder het stof van godsdienstige tradities. Onder het stof van onbijbelse prediking. Onder het stof van verkeerde stichtelijkheid. Onder het stof van kerkelijke zelfvoldaanheid en dode orthodoxie. Onder het stof van wetticisme en legalisme en kerkisme. Zo van: we zijn immers goed gereformeerd? we hebben immers onze formulieren en onze traditionele kerkelijkheid en we lezen toch iedere dag naar goede traditie een stukje uit de Bijbel?

Maar als het God belieft de Schriften voor ons te openen, dan gaat de Bijbel weer in zijn nuchtere waarheid en klaarheid tot ons spreken. Dan verstaan we weer wat de zegen en de vloek van het Verbond ons te zeggen hebben. Dat het maar niet voldoende is, ons Heer, Heer uit te spreken, maar dat we de wil moeten doen van onze Vader die in de hemelen is.

En dat heel concreet in het leven van iedere dag: daders van het Woord zijn. Te beginnen bij ons zelf: 'Afdwalingen — wie bemerkt ze? Spreek van de verbor-gene mij vrij'.

Daar mogen we gerust wel eens des nachts een paar uur van wakker liggen.

KERKELIJK Leven

Een uitdaging voor Hattem

Een aantal weken geleden hebben wij melding gemaakt van het voorstel dat de kerkeraad van de binnenverbandse kerk te Maassluis (Ds H. van Tongeren) op de tafel van de Hattemse generale synode heeft gelegd. Het is een voorstel om samenspreking te zoeken met name met de buitenverbandse kerken van Noord-Holland. Een samenspreking „waarbij de gerezen geschillen zullen worden behandeld in het licht van Gods Woord, de belijdenis en de kerkenordening en waarbij... de liefde van Christus alle deelnemers moge dringen tot het gaan in de rechte sporen om der wille van de Naam des Heren; om zo kon het zijn, te komen tot herstel van de breuk die gevallen is tussen ons en, over heel het land gerekend, ongeveer 28.000 kerkleden, waaronder 90 predikanten.” (Opbouw van 7 april jl.)

Een moedig voorstel.

Er is moed nodig om in de kring die de Hattemse synode vertegenwoordigt, met zulk een voorstel voor de dag te komen.

■ De wegroeping

Deze kerkeraad van Maassluis heeft nog meer gedaan. Hij heeft bovendien een tweetal bezwaarschriften aan deze generale synode gezonden. Deze bezwaarschriften betreffen een zeer belangrijke zaak. De zaak van de „wegroeping” der gelovigen achter hun wettige ambtsdragers en kerkeraden vandaan. Dit heeft, zoals nog wel niet vergeten zal zijn, prof. J. Kamphuis gedaan. Hij heeft dit publiekelijk gedaan nadat een paar kerkeraden in Noord-Holland hadden gepubliceerd, dat zij zich niet langer in de generale synode van Amersfoort-West, 1967, vertegenwoordigd achtten. Deze kerkeraden hadden deze publikatie gedaan nadat de beide predikant-afgevaardigden uit Noord-Holland de generale synode van Amersfoort hadden verlaten. De éne was door de synode weggezonden (ds Schoep); de ander zag in deze wegzending een niet-accepteren van de Noordhollandse afvaardiging en trok daaruit de konsekwentie ook heen te gaan. (ds H. van Ommen.)

Het was toen zo dat de Noordhollandse kerken niet meer op de gewone wijze vertegenwoordigd waren ter synode van Amersfoort. Hoe men ook moge oordelen over de verschillende handelingen van de synode en van de betrokken afgevaardigden, het valt niet te ontkennen dat de uitspraak en publicatie van deze beide kerkeraden uit Noord-Holland haar grond had in de feiten. Of die beide kerkeraden dit oordeel dat op de feiten gegrond was, hadden behoren publiek te maken of voor zichzelf te houden, is naar mijn mening een vraag waarover men verschillend kan denken. Ik kan mij goed voorstellen, dat iemand van mening was, dat zij dit oordeel, beter maar voor zichzelf hadden kunnen houden. Het is vaak wenselijk bepaalde oordelen, niet of niet terstond publiek te maken. Dat is in onze menselijke samenleving soms zelfs wijs. Ook in onze kerkelijke samenleving kan dat wijs zijn. Het algemene klimaat in onze vrijgemaakte kerken had deze wijsheid uitgeraamd in die dagen.

Prof. J. Kamphuis heeft toen in reactie op de publikatie van deze Noordhollandse kerke-

raden, het sterke stuk begaan de leden van de beide kerken in Noord-Holland, wier kerkeraden deze publikatie hadden gedaan, openlijk op te wekken **zich te onttrekken aan het opzicht en de tucht van hun wettige ambtsdragers.** Dit is gebeurd in De Reformatie van 13 mei 1967.

■ Maassluis

De kerkeraad van Maassluis heeft tegen dit sterke stuk van prof. Kamphuis positie gekozen. Niet direct publiek. Maar wel in een particulier schrijven. In een brief van 21 februari 1968 heeft de kerkeraad zich tot prof. Kamphuis gewend met een verzoek om bezinning over deze zaak. Een goed gemotiveerd verzoek. De kerkeraad sprak over „wegroeping” door een journalist-hoogleraar, puur particulier. Dat wil zeggen zonder dat er kerkelijke vergaderingen aan te pas kwamen. Zonder dat professor Kamphuis enige opdracht, taak of ambt van de HERE had waarbij hem bevoegdheden in het kerkelijk leven waren toevertrouwd.

Wij geven een citaat uit deze brief.

„Wij vragen ons af”, aldus de kerkeraad, „of het wel iemand, wie ook, toekwam om in dit stadium over deze zaak vonnis te vellen. Want dit vonnis was lichtvaardig. Het liet na in rekening te brengen, dat het een uitzonderlijke, door niemand onzer ooit meegemaakte situatie gold: het wegzenden van een afgevaardigde (Wormerveer zei: van alle afgevaardigden).

Uw vonnis was onrechtvaardig, door de wel zeer voortijdige conclusie:

„Laat men weten, dat hiermee tegelijk ook alle trouw in het kerkverband beëindigd is.”

Uw vonnis was kerkverscheurend, omdat het toen de gelovigen wegreep en het samenkomen in mindere vergaderingen bij voorbaat als zinloos en gevaarlijk afwees.

Dat laatste is ons verre het belangrijkste.

Want u handelde in strijd met het Woord des Heren en dus in strijd met de gereformeerde belijdenis, toen u in dat stadium de „trouwe gelovigen” wegreep van achter de kerkeraden. Waren die kerkeraden, van welke wij naar art. 30 N.G.B. belijden dat zij hun ambt van de Here ontvangen hebben, soms onmiddellijk van 's Heren-wege van hun ambt vervallen, toen zij zich niet meer in de G.S. vertegenwoordigd konden achten? U hebt dat op geen enkele wijze aannemelijk gemaakt.”

Prof. Kamphuis beriep zich ter verdediging van zijn sterke stuk op art. 36 van de kerkenordening. En wel op dit artikel alléén in het begin. In dit artikel staat: „'t Zelfde zeggen heeft de Classis over den kerkeraad, 't welk de Particuliere Synode heeft over de Classis, en de Gen. Synode over de Part. Synode”.

De kerkeraad voerde tegen dit beroep aan, dat dit art. zinvol is in het kader van bestrijding van independentisme.

Maar dat daarvan hier geen sprake is.

Integendeel, zegt de kerkeraad, dit artikel bevat een sterk verweer tegen deze „wegroeping”.

Hoe zo?

Wel, het verdient de aandacht dat in dit rijtje van het „zeggen” van de ene kerkelijke vergadering over de andere, niet wordt genoemd het „zeggen” van de kerkeraad over

de gemeente. De „macht” van de kerkeraad over een gemeente is van andere aard, van ander karakter dan die van een classis over een kerkeraad. Het kerkeraadsgesag, is rechtstreeks ambtelijk gezag hetwelk Christus zelf op zijn ambtsdragers heeft gelegd. Met het „gesag” der meerdere vergaderingen staat het anders. De bevoegdheid van deze vergaderingen is afgeleid. Zij ontvangen haar kracht niet rechtstreeks van Christus maar door tussenkomst van de kerkeraden.

De kerkeraad schreef: „Dit van Christus-wege gegeven kerkeraadsgesag hebt u met uw „wegroeping” geweld aangedaan. U hebt noch als kranteschrijver, noch als hoogleraar enig recht, om dat te doen met een „beroep” op art. 36 K.O.”

Dit liet de kerkeraad volgen: „Het is naar onze overtuiging veeleer zo, dat we ons met de „wegroeping” bevinden in de regionen van de synodocratie”.

En dit: „Maar als uw „wegroeping” kan en mag onder ons, dan zijn wij onder een hiërarchisch bewind beland dat even kwalijk is als het synodocratische, zo niet nog kwalijker. Want onder de „Herziene Kerkerode” (van de synodale geref. kerken, J.M.) is nog sprake van een college dat handelend optreedt en voordat de feitelijke maatregelen beginnen, wordt de kerkeraad nog gekend in de plannen van de ingrijpers, en mag die kerkeraad er zich nog over uitspreken, maar uw „wegroeping” treedt al in volle actie, zonder dat enig officieel college zich over de zaak heeft kunnen uitspreken, hetzij meerdere vergaderingen of kerkeraad.”

Naar onze overtuiging heeft de kerkeraad met zeer overtuigende argumenten positie gekozen tegen dit sterke stuk van prof. Kamphuis.

Hoe men over de in geding zijnde kerkordelijke vragen moge denken, niemand kan ontkennen, dat de kerkeraad schrijft en argumenteert vanuit de in onze gereformeerde kerken (ook en vooral na de vrijmaking) algemeen aanvaarde en algemeen geldende gedachten over de positie van de kerkeraden en de bevoegdheid van de meerdere vergaderingen.

Het sterke stuk van prof. Kamphuis was binnen de algemeen aanvaarde kerkrechtelijke opvattingen in de kerken, volstrekt nieuw, revolutionair en onaanvaardbaar.

Wonderlijk verschijnsel dat deze revolutionaire „coup” door de binnenverbandse kerken zo maar is aanvaard. Dat deze „staatsgreep” in het kerkelijke leven praktisch overal werd goedgepraat zonder enig degelijk argument.

Hoe staan we in het leven op aarde voor raadsels.

Ook in het kerkelijk samenleven.

Hoe kan een rustig denkend man als prof. Douma stellen dat één van de voorwaarden voor eventuele hereniging van onze kerken is „royale handhaving” van de K.O. en dan in één richting kijken?

Hoe waar is ook in dit verband Psalm 146: 3: „Vertrouwt niet op edelen, op een mens-kind, bij wien geen heil is.”

■ „Rekenschap”

Dit is de titel van het „witboek” dat de kerkeraad heeft laten verschijnen. In dit „witboek” heeft de kerkeraad de volledige correspondentie die over deze zaak gevoerd is met prof. Kamphuis, met de kerkeraad van Rotterdam-Delfshaven, van welke gemeente prof. Kamphuis emeritus-predikant is, en met de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen, gepubliceerd. Voorts is in dit „witboek” opgenomen de volledige tekst van het bezwaarschrift over deze zaak gezonden aan de generale synode van Hoogeveen van 14 april 1969 en verdere correspondentie met deze synode. Die verdere correspondentie heeft betrekking op uitlatingen van Ds P. Lok, die als rapporteur op deze synode gezegd moet hebben dat de aanklacht van Maassluis elke grond zou missen; dat Maassluis lichtzinnig gehandeld zou hebben en een „valse beschuldiging” tegen prof. Kamphuis zou hebben ingebracht!

Een hoogst merkwaardige gang van zaken. De kerkeraad die een wel gemotiveerde klacht inbrengt wordt door de instantie die de klacht heeft te onderzoeken, zelf beschul-

digd en vermaand. Het lijkt op dat wat ter generale synode van de synodale kerken plaats vond nadat Ds Hegger bezwaren had ingebracht tegen een geschrift van drs Baarda. Er werd besloten dat Ds Hegger vermaand diende te worden over het inbrengen van zijn bezwaren op de wijze waarop hij dat gedaan had.

Deze uitvoerige publicatie van de kerkeeraad van Maassluis is een belangrijk document.

De feiten zijn er in vastgelegd.

Te weinig bekend.

Laat het niet in de vergetelheid raken.

Ook niet met de argumentatie: wat kan ons het kerkrecht interesseren. Het gaat over zéér belangrijke zaken.

■ De uitdaging

De kerkeeraad van Maassluis heeft het er niet bij laten zitten. Hij heeft zich nu met twee bezwaarschriften tot de generale synode te Hattem gewend. Het eerste is een verzoek tot herziening van hetgeen de generale synode van Hoogeveen heeft uitgesproken met betrekking tot het sterke stuk van prof. Kamphuis. Daarbij komt de hele materie die in „Rekenschap” gepubliceerd is ter tafel van de synode van Hattem.

Het tweede is een bezwaarschrift over de uitspraak inzake de „wegroeping” en speciaal over de beweringen die in deze uitspraak van „Hoogeveen” zijn gedaan over art. 31 en art. 36 van de K.O.

In dit laatste bezwaarschrift dat gepubliceerd is in het Kerkblad van de Gereformeerde Kerk te Maassluis van 23 april jl., lezen we onder anderen, dat zich een nieuwe opvatting heeft baan gebroken in de handeling van prof. Kamphuis en het goedkeuren daarvan door de generale synode van Hoogeveen, een nieuwe synodocratie (blz. 4). Niet erkenning van een generale synode en haar besluiten betekent nu, dat de kerkeraden die zo handelen een scheur hebben getrokken in de samenleving van de kerken. Volgens deze opvatting van „Hoogeveen” is generale synode en kerkverband één en hetzelfde. De synode is volgens deze opvatting het kerkverband.

Maassluis voert tegen deze nieuwe opvatting, die synodocratie in het kwadraat is, aan wat prof. dr K. Schilder in 1942/43 schreef tegen de opvatting van de toenmalige synode. Deze synode schreef in een brief aan de kerkeraden: „Niet-erkenning van de generale synode en haar besluiten is een zaak, die rechtstreeks het kerkverband aantast en daarom een beginsel van scheuring in zich draagt”.

Wat Schilder toen bestreed bij de synode van 1942/43 werd door Kamphuis gedaan en staande gehouden. Sterker. Niet eens dat het kerkscheuring in „beginsel” is, maar dat het reeds volledig voltrokken kerkscheuring zou zijn, zeide Kamphuis. Kamphuis gaat veel verder dan de synode van 1942/43. K. Schilder heeft deze opvatting betwist in Eerste en Tweede Hands-gezag, blz. 41.

Deze bezwaarschriften met hun verzoeken betekenen een uitdaging voor de synode van Hattem en voor de kerken die in deze synode vertegenwoordigd zijn, de nieuwe synodocratie te onderscheiden en te veroordelen. Doet deze synode van Hattem dit niet, keurt ook zij goed wat Kamphuis heeft ingevoerd en gaan de kerken daar mee akkoord, dan valt deze synode en de kerken onder hetzelfde oordeel waarmee de synodale kerken zo lange tijd en zo volhardend werden veroordeeld. Dan wordt aan deze kerken op wonderlijk korte termijn, het woord van de Here Jezus voltrokken: oordeelt niet opdat ge niet geoordeeld wordt; en met de maat waarmee gij meet zal u gemeten worden. Matth. 7:1 en 2.

De kanttekening bij de Statenvertaling heeft bij dit „oordeelen” deze aantekening: „Lichtvaardig of verkeerd, uit haat, nijdigheid of ongegrond „achterdenken”. „Anders is een oprecht oordeel van zaken waarvan men oprecht kennis heeft genomen als het tot een goed doel gebeurt zowel in het gericht als daarbuiten. Zulk een oordeel is niet alleen geoorloofd maar ook geboden”.

Mededeling van het bestuur

De drukkosten van ons blad, die de laatste jaren vooral ten gevolge van de loonstijgingen, steeds zijn omhoog gegaan en evenzeer de sterk gestegen portokosten, noodzaken ons de abonnementsprijs van ons blad te verhogen.

Wij hadden eerst nog gehoopt dit te kunnen uitstellen tot volgend jaar, maar recente prijsverhogingen door andere tarieven van de nieuwe eigenaar van de drukkerij alsmede een nog dit jaar te verwachten verdere stijging van de portomaken verder wachten onverantwoord.

Wij hebben daarom de abonnementsprijs moeten verhogen tot f 20,— per jaar. Voor studenten wordt de prijs f 15,—, en voor het buitenland per zeepost f 30,— en per luchtpost f 60,—.

Wanneer U bedenkt, dat wij in 1968 voor het laatste de prijs verhoogden en in aanmerking neemt hoeveel het algemene prijspeil in deze vier jaar steeg, zult U hopenlijk de nu toegepaste verhoging begrijpen en billijken.

Omdat de meeste abonnees hun abonnementsgeld voor de lopende jaargang reeds hebben betaald en nabetaling van het restant weer veel administratief werk zou meebrengen, hebben wij gemeend de verhoging toch voor de lopende jaargang te kunnen effectueren door deze jaargang nu te laten lopen tot 31 december van dit jaar in plaats van tot 1 april volgend jaar. Daarmee hebben wij dan gelijk voldaan aan een reeds meermalen geuite wens om het abonnementsjaar gelijk te laten lopen aan het kalenderjaar.

De abonnees die per jaar betalen zullen nu dus in januari 1973 een acceptgirokaart toegezonden krijgen voor f 20,—, terwijl zij die per halfjaar betalen verzocht worden per 1 oktober a.s. in plaats van f 7,50 een bedrag van f 5,— te betalen. In januari krijgen zij dan een acceptgirokaart toegezonden voor de nieuwe jaargang.

Wij zijn ons ervan bewust, dat verhoging van het abonnementsgeld na ingang van het abonnementsjaar ongebruikelijk is, maar hopen dat onze abonnees dit na onze toelichting zullen kunnen billijken, mede omdat deze voor hen geen extra moeilijkheden van nabetaling met zich brengt.

„Kerkverband”

Men hoort nog al eens beweren dat de Geref. Kerken die door de synode van Hoogeveen definitief uit de gemeenschap van de „Vrijgemaakte Kerken” werden gestoten niet in een „kerkverband” leven. Ja, zelfs niet van een „kerkverband” willen weten.

Die kerken worden in de pers meestal als Vrijgemaakte Geref. Kerken „buiten verband” aangeduid. En velen, dikwijls ook lieden van wie men dat niet zou verwachten, zien in deze benaming een aanduiding daarvan dat tussen deze kerken van geen „verband” sprake is.

Deze opvatting mist evenwel alle grond.

Ze vloeit vermoedelijk voort uit de valse voorstelling dat het „kerkverband” opgaat in, ja, feitelijk samenvalt met classicale en synodale vergaderingen!

Deze visie op het „kerkverband” is evenwel totaal onjuist. Op zijn best hoogst eenzijdig en formeel, zo niet formalistisch.

☆☆☆

Wat is eigenlijk „kerkverband”?

In de eerste plaats — en dat wordt vaak helemaal over het hoofd gezien — is dat het „verband” dat er tussen de leden van een plaatselijke kerk bestaat.

Zoals het gezinsverband het verband is tussen de leden van één gezin, zo is het „kerkverband” het verband tussen de leden van één kerk. Er is zo een „kerkverband” tussen de leden van de kerk van Kampen, van Zwolle, van Groningen enz. Dit verband is gefundeerd „in Christus”, in de gemeenschap met Hem. En het wordt gewerkt en in stand gehouden door de Heilige Geest.

Vervolgens is er „kerkverband” tussen allen die door een waar geloof leden van de over heel de wereld verspreide en verstrooide algemene of katholieke kerk zijn. Zij zijn immers allen leden van het éne lichaam van Christus. Een prachtige tekening van dit „kerkverband” ontvangen we in 1 Kor. 12.

In de derde plaats is er „kerkverband” tussen de plaatselijke kerken.

Alle kerken die waarlijk kerken van Christus zijn, zijn als zodanig, door de gemeenschappelijke band aan Christus met elkaar verbonden.

Omdat ze één Heer hebben, door één Geest worden geleid en door één doop van de wereld onderscheiden worden leven ze in één verband, vormen ze ’n kerkverband. Dit „kerkverband” is er ook tussen de „buiten het verband” geraakte Vrijgemaakte Geref. Kerken. En het wordt door deze kerken krachtig beseft en beleefd.

☆☆☆

Een belangrijke vraag is nu hoe dit kerkverband in de praktijk functioneert, welke concrete vorm het aanneemt.

Wat de plaatselijke kerk betreft: het verband daarvan treedt aan de dag als daarin ambtsdragers optreden, kerkdiensten worden gehouden en het onderling dienstbetoon in praktijk wordt gebracht. Als dat alles er op goede wijze is, kan men van een levend kerkverband spreken.

Het verband tussen plaatselijke kerken wordt geactualiseerd doordat b.v. de raden van een aantal plaatselijke kerken bij elkaar komen om samen de arbeid, het leven, de problemen, de gevaren van hun kerken te bespreken. Er zijn zoveel vragen en zorgen die alle kerken aangaan. En het is een voorrecht, een zegen die op broederlijke wijze samen te bespreken.

Een bekende vorm waarin het kerkverband gestalte krijgt is de vergadering van afgevaardigden van een aantal dicht bij elkaar gelegen kerken. Deze afgevaardigden bespreken samen de kwesties welke door de verschillende kerken op zo’n vergadering aan de orde worden gesteld.

Deze vergaderingen worden gewoonlijk „classicale vergaderingen” genoemd. Op deze naam komt het natuurlijk niet aan. Men zou ze ook best „kringvergaderingen” kunnen noemen. De oude Franse geref. kerken noemden ze colloques, samensprekingen. Dat is wel een heel mooie naam.

Aan zulke classicale vergaderingen of colloques doen alle „buitenverbandse” kerken

van harte mee. En ik heb meermalen gehoord dat het contact dat daar tussen kerken wordt geoefend veel intensiever en geestelijker is dan vroeger ooit het geval was. Dat daarin veel meer over wezenlijk kerkelijke zaken wordt gesproken dan voorheen. Jarelang lagen vaak op de tafel van die classicale vergaderingen stapels bezwaarschriften, aanklachten, ellenlange, onleesbare memories, rapporten enz. Dat is nu gelukkig verleden tijd.

Er is door gereformeerden steeds op gewezen dat deze classicale vergaderingen — of hoe men die vergaderingen van afgevaardigden van genabuurde kerken ook noemen wil — de belangrijkste zijn in het „interkerkelijk” kerkverband.¹⁾

Veel belangrijker dan b.v. de synoden!

☆ ★ ☆

Ja, dan zijn er ook nog de synoden.

Daarin krijgt het verband tussen de afzonderlijke kerken ook een bepaalde gestalte.

Vooreerst zijn er de **particuliere** synoden.

Die zijn in het leven geroepen toen de reisleuvenheden nog zeer slecht waren. Ze kunnen best gemist worden. Vele gereformeerde kerkgemeenschappen — b.v. die in Noord-Amerika en Zuid-Afrika — kennen ze niet. En na de Doleantie waren ze er ook een tijdlang niet.

Wel waren en zijn er in de wereld van de gereformeerde kerken altijd generale synoden geweest. Die zijn, zoals men weet, vergaderingen waarin alle kerken van een land vertegenwoordigd zijn.

Deze synoden zijn naar hun aard de minst belangrijke kerkelijke vergaderingen. Ze werden dan ook hoogstens één maal in de drie jaar gehouden. En ze duurden maar enkele dagen.

De eerste generale synode van de Franse gereformeerde kerken b.v. — ze werd in de letterlijke zin van het woord tussen brandstapels en galgen gehouden — vergaderden van 24-28 mei 1559. En deze synode gaf de Franse kerken nota bene een belijdenis en een kerkorde!

En de eerste synode van de Nederlandse gereformeerde kerken duurde van 4-13 okt. 1571. Op deze synode werd ook een complete kerkorde opgesteld en allerlei moeilijke kwesties van de in ballingschap levende kerken besproken.

Gereformeerde theologen in ons land, met name Kuyper en Rutgers, hebben er steeds op gewezen dat de kerken ervoor moeten zorgen dat deze synoden zo weinig mogelijk hebben te doen en zo kort mogelijk moeten vergaderen.

Als het kerkelijk leven werkelijk bloeit hebben deze vergaderingen ook weinig te doen!

Deze generale synoden waren helaas heel vaak het middel waardoor kerkelijke „leiders” in het leven der kerken ingrepen. Ze werden zo vaak de instrumenten van een fatale — gecamoufleerde! — hiërarchie.

Door middel van allerlei „deputaatschappen” werden zij bovendien dikwijls een soort polypen die met hun vangarmen de kerken in een „houdgreep” omklemden en daarin soms grote verwoestingen aanrichtten.

Men denke maar eens aan de ellende die de „deputaten voor zwaarigheden” in de jaren na 1944 hebben aangericht!

Wie de kerkelijke berichtgeving volgt weet hoe de generale synoden van bijna alle kerkelijke denominaties zich op verbijsterende wijze tot indrukwekkende machtsapparaten hebben ontwikkeld. Of beter gezegd: in zulke machtsapparaten zijn **ontaard!**

Die van de Ned. Herv. Kerk en van de (synodale) Geref. Kerken zijn zelfs permanente bestuurscolleges geworden. Ik las in het laatste Jaarboek van deze Geref. Kerken dat daarin maar liefst 76 synodale deputaatschappen opereren!

Laat deze ontarding van de synoden voor ons een baken in zee zijn!

Het kan — en moet ook — anders.

Daarover wil ik ook nog wel wat zeggen.

KAMPEN.

C. VEENHOF

¹⁾ Ik spreek van „interkerkelijk” naar analogie van b.v. „internationaal”. Zoals het begrip „internationaal” betrekking heeft op de relatie tussen een aantal naties, heeft het begrip „interkerkelijk” betrekking op de relatie tussen een aantal — plaatselijke — kerken. Een classicale vergadering kan men zo zinvol een „interkerkelijke” vergadering noemen.

plaatsen hier en gunder, geeft tijden van slapen en opstaan, van natje en droogje duidelijk aan, ziet toe dat geen zijner vrouwen in iets te kort komt en onthoudt haar zijn huwelijksverplichtingen geen dag.

—o—

Dat alles ging goed tot de geparelde kip ging broeden. Zoals krielen betaamt leggen ze haar eieren op alle ongelooftwaardige plaatsen: in het hooi, in de ruif, op een houtmijt, onder dode takkenrommel, achter de papierkachel (wij verbranden ons huisvuil zoveel mogelijk om ons leefklimaat in stand te houden) of in de brandnetels. Je moet dagelijks zoeken zodra de haan kraait; en toch weet je dat je een aantal eieren verspeelt: aan de honden, aan de eksters, de gaaien en aan de vos.

Maar ons geparelde kipje kreeg het idee, haar eieren dagen achterein in een hoop oude takken te leggen, die voor de brand bestemd waren. Toen ze het welletjes vond ging ze zitten broeden. Zo'n kleine Jeanne d'Arc. Ze zat overhuifd door takken, vrij van de zon, de wind en de regen. Eens per dag verliet haar de trance, keerde ze voor een ogenblik tot het materiële leven terug. Schrokte haastig en angstig kakelend haar krop vol graan, ongedierte, groen en water en gaf zich dan weer over aan die mateloze meditatie, waarop je als werkend christenmens zo jaloers kunt worden. Wat een leven heeft zo'n beest. Heel de dag in de hoogste sferen, peinzend over de zin van het leven, denkend misschien aan moeder Ursula (die ze achteraf stellig is gaan waarderen) en vooruitziend naar haar eigen verhoopt moederschap.

De weken verstreken en de dag van het uitkomen van haar eieren was aanstaande. Dat werd tijd ook, vonden wij, want de geparelde kip werd elke dag zenuwachtiger. Ze rende van haar nest, vulde de tuin met klaaglijke geluidjes, rende weer terug als ze nog niet genoeg had en hijgde naar het eind van haar natuurlijke gevangenschap.

Dat einde kwam twee dagen te vroeg. Op een morgen lag een ei buiten het nest. Dat nest was leeg — behalve een handvol veren. Buiten het nest was nóg een handvol veren achtergebleven — blijkbaar na een zware worsteling. Een enkel veertje hier en daar wees de weg, die de kip onvrijwillig had afgelegd: richting bos!

Er was maar één mogelijkheid. De vos had weer eens toegeslagen. In de loop van de dag wezen de vliegende gaaien ons de weg naar de plaats, waar twee vleugels, een poot en de kropinhoud waren achtergebleven. Temidden van enkele handen vol veren...

—o—

De natuur is wreed. U mag het ook anders noemen. Maar een eerlijk gewoontje is genadig vergeleken bij de barbaarse wijze, waarop levende dieren ondergeschikte dieren levend plukken, villen en vierendelen. Sinds Adams val is dat zo geweest en het kan mogelijk nog wel even zo blijven ook. Er komt een brok in je keel als je dat ziet: een aanstaande moeder, die op haar post is vermoord, vechtend voor haar toekomstig kroost. Het kostte HKH gedurig een traantje. Het pakte ook schrijver dezes aan. Eigenlijk resulteerde deze verontwaardiging in de wens om althans één vos te laten boeten voor dit bloedbad.

Die vos! Ja, die is wel brutaal geweest de laatste tijd. Onze tuinman Gart vertelde, dat de vos deze week in de kom van het dorp een paar kippen had gedood. 's Morgens in alle vroegte werd een jochie, kind des huizes, wakker van het gekakel in het kippenhok. Uit het raam zag hij een kip dood liggen en de vos uit de fladderende menigte een nieuwe prooi grijpen en doden. Hij schreeuwde van schrik en kwaadheid. De vos ging er zonder kip van door. Maar terwijl het joch het strijdtoneel overzag kwam de vos nog even terug om althans een kip te halen!

En van mijn vriend Thijs is deze week een volwassen pauw gestolen. De vos is ermee over een omheining van ijzergaas geklommen en liet buiten de resten achter. Kijk, als de vossen zó worden moet er iets gebeuren.

—o—

Nu, dat is vanmorgen gebeurd. Om vier uur werd aanzet, hoog in de bosrand. Om zes uur meldden de gaaien de aanwezigheid van een roodrok, die met de gemeenste scheldwoorden werd bejegend. Een kwartier later kwam hij langs, op korte afstand sluipend door een akkervoor, op weg naar het lokaas. Stilstaand en omkijkend en speurend trok hij voetje voor voetje verder. Tot hij zijn weggetje had afgewandeld. Een kogelschot door zijn hart maakte een eind aan zijn prinselijk boevenbestaan. Ergens is door de mens het evenwicht in de rechtsstructuur van onze natuurstaat hersteld. Het dorp kan weer rustig slapen. De kippen kunnen weer rustig broeden.

Daar is trouwens ons bruine kipje intussen al aan begonnen!

VIERHOUTEN — D. W. L. MILO

De kinderen van Ursula

De kip Ursula, vorig jaar overleden aan ouderdomsgebreken (zoals u in dit goede blad hebt kunnen lezen), liet zes kinderen na. Overeenkomstig de wetten van Mendel en die van de Grote Getallen waren het drie haantjes en drie hennetjes. Tevreden? Twee haantjes zijn dus de pan in geschoten. De mooiste haan bleef over met drie mooie kippen.

En wat voor een haan! Als u iets weet van de voorouders van het europese hoen komt u het rode boshoen tegen, dat er moet hebben uitgezien ongeveer als onze haan. In hoofdzaak rood en zwart, maar dan met een donkergroene glans over het zwart. Voor de rest gepareld. Een dubbele, vuurrode kam. Sohene lellen. En een staart, die om ruimte vraagt: prachtige, groenglanzende, wuivende pluimen met aan weerskanten twee witte veren als een korhaan. Zo'n haan heeft toch gelijk, wanneer hij op een mooi plaatsje in de zon alleen maar mooi staat te wezen?

Zijn kippen, drie in getal. De eerste, een tenger fijnbelijnd kipje, is pikzwart. De tweede, een ruige kleine schommel, is fraai bruin in de hoofdkleuren. De derde is niet meer; ze was gepareld met zowel bruin als zwart er in.

Dit nu zijn de kinderen van Ursula, die over bleven. Kinderen van de vrijheid, in geen hokje te vangen, met geen hand aan te pakken, slapend in de Grote Spar op de tweede zijtak links, boven het hutje in de hertenkamp. De haan bewaakt ze gierig, roept ze als er gevoerd wordt, dwingt ze om beurten een ei te gaan leggen, staat tijdens die **productieperiode** op wacht opdat de leg niet gestoord worde, kakelt en kraait alsof hij in eigen persoon het ei heeft gelegd, zoekt de beste wroet-

EEN MOEDIG BOEK

n.a.v. Dr. B. J. Oosterhoff, *Hoe lezen wij Genesis 2 en 3?*
Een hermeneutische studie,
J. H. Kok N.V., Kampen, 1972.

In de laatste weken heeft ondergetekende geen geschrift met meer spanning en profijt gelezen dan dit onlangs verschenen boek van Prof. Dr. B. J. Oosterhoff van Apeldoorn. De schrijver onderneemt in dit geschrift n.l. een geslaagde poging dieper door te dringen in het eigen karakter en de specifieke boodschap van Gen. 2 en 3. Reeds uit het oogpunt van Bijbelstudie is het boek van de hooggeleerde auteur m.i. alle belangstelling waard. Maar daarnaast heeft het boek een actueel-kerkelijke betekenis, omdat de schrijver in het kader van zijn onderzoek de bekende besluiten van de generale synode van Assen in 1926 kritisch doorlicht. Zoals bekend stelde deze synode vast, dat de slang en haar spreken evenals de beide bomen in het paradijs als zintuigelijk waarneembare werkelijkheden te beschouwen zijn. Daarmee was het lot bezegeld van Dr. J. G. Geelkerken, die de toelaatbaarheid van een vrijere opvatting bepleit had.

Aan de synodale beslissingen was een enorme deining voorafgegaan. In de kerkelijke vergaderingen gold de discussies heen en weer, maar ook de pers, zowel de christelijke als de niet-christelijke, besteedde grote aandacht aan het conflict betreffende de „spreekende slang”. De zoon van Dr. Geelkerken, de leidse advocaat Dr. N. G. Geelkerken, zelf nu ook al een zestiger, vertelt daarover in een recent interview met Drs. N. Scheps (zie „Kerkmieuws” van 7 april jl.): „Alle mogelijke geïllustreerde tijdschriften gaven hele pagina's met foto's en in de grote dagbladen verschenen er iedere dag allerlei interviews en berichten. Er was ook internationale belangstelling. Ik herinner me dat er in de winter van 1925-1926 een fotograaf uit Wenen kwam, die vertelde dat hij twee opdrachten had, n.l. om de koningin op schaatsen en de dominee van de slang te fotograferen. En zo ging het door. Je kreeg de wonderlijkste kranten. Vaz Diaz — het persbureau uit die tijd — verzamelde de nodige kranteknipfels over allerlei onderwerpen. Dagelijks kregen we een heel pakket. Er kwamen kranten die je niet lezen kon, b.v. uit Tokio en Singapore. Het was toen inderdaad een thriller in heel de wereld: de spreekende slang”.

Men herinnert zich het verdere verloop van de geschiedenis. Geelkerken en de zijnen stichtten de Gereformeerde kerken in Hersteld Verband, die in 1946 fuseerden met de Nederlandse Hervormde Kerk. Binnen de gereformeerde kerken ontwaakte in de jaren zestig een steeds sterker wordende kritiek op de Asser leerbeslissingen. Tenslotte verklaarde de generale synode van Amsterdam-Lunteren in 1967, dat zij niet langer als bindende leeruitspraken in de kerken gelden. Daarmee was Assen, althans wat de „leer” betreft, binnen de gereformeerde kerken van de baan. Het besluit van Amsterdam-Lunteren vond intussen niet overal bijval. Als woordvoerder van de verontrusten schreef Dr. J. Schelhaas een alarmerende brochure met de titel „De van van Assen”, waarin hij de „terzijdestelling” van Assen scherp laakte. Tegenover deze reactie staan uitingen van andere zijde, die blijk geven van vreugde over de opheffing van een te enge binding.

Een van de buitenstaanders, die het genomen besluit terstond becommentarieerden, was Prof. Dr. B. J. Oosterhoff. In „De Wekker” wees hij erop, dat dit besluit in zoverre onbevredigend is, als de synode een uitspraak deed, zonder zelf te weten hoe het nu eigenlijk met Gen. 2 en 3 zit. De materie zelf had Prof. Oosterhoff reeds enige tijd beziggehouden, omdat zijn studenten hem gevraagd hadden naar de hermeneutiek van Gen. 2 en 3. Hij ging daarbij uit van de juistheid van Assen, maar begon daar toch meer en meer

aan te twijfelen. In een lezing voor de chr. geref. predikantenvereniging in juni 1968 kon prof. Oosterhoff zijn zienswijze althans gedeeltelijk nader uiteenzetten en motiveren. Een kort verslag van deze rede verscheen in „De Wekker”. Een lid van de in datzelfde jaar gehouden chr. geref. synode stelde prof. Oosterhoff naar aanleiding van dit verslag enige vragen: Prof. Oosterhoff zegde toe in een brochure een en ander te verduidelijken. Tijdens het schrijven dijde de geplande brochure uit tot de forse paperback van 240 pagina's, die nu voor ons ligt. Ziedaar de voorgeschiedenis van deze publicatie, die de schrijver zelf in de inleiding van zijn boek vertelt.

Wat in de uiteenzettingen van Oosterhoff aanstonds opvalt is het diepe respect voor de Heilige Schrift, wier autoriteit ver verheven is boven elke menselijke exegese. „Het gaat om het recht verstaan van de Schrift. We mogen de Schrift nooit anders verstaan dan zij zelf verstaan wil worden. Nooit mogen we zonder meer rusten in een exegese, die ons van oudsher is overgeleverd of zelfs kerkelijk is geijkt. De reformatoren hebben zich juist daartegen fel verzet. Het Woord Gods mag met geen enkele menselijke uitleg of opvatting, met geen traditie of welk kerkelijk besluit ook worden gelijk gesteld (vgl. art. 7 Ned. Gel. Bel.)” (11 v.). „We moeten altijd doorgaan met te luisteren naar de Schrift en mogen niet door welke opvatting ook onze oren voor haar sluiten. Daarom moeten we ook een ander verstaan van Gen. 2 en 3 dan in de gereformeerde theologie traditioneel is, niet bij voorbaat onmogelijk achten of verwerpen. We moeten steeds leerejongeren van de Schrift blijven, ook al zouden confessie en dogmatiek er mee gemoeid zijn. Want de confessie en dogmatiek mogen niet anders zijn dan vertolking van wat de Schrift zegt” (13).

Door deze eerbied voor de Schrift geleid bedreeft Oosterhoff het terrein van zijn onderzoek. Uit zijn beschrijving van de verschillende opvattingen over Genesis 2 en 3, die in de loop van de tijd verdedigd werden (15-35), blijkt wel heel duidelijk, dat dit zonder overdrijving een terrein vol voetangels en klemmen genoemd kan worden! Maar met een opmerkelijke rust en evenwichtigheid baant de auteur zich een weg door het struikgewas der vele elkaar soms vierkant weersprekende meningen. Daarbij valt steeds weer op, dat hij geen stap zet, die hij niet ten volle voor zijn exegetisch geweten verantwoord kan. Typerend zijn in dit opzicht zijn beschouwingen over de relatie tussen Gen. 2 en 3 en de natuurwetenschap. Enerzijds wijst hij diverse harmonisatie-pogingen van „rechts” — zoals die van H. M. Morris en A. H. Rehwinkel — af. Anderzijds stelt hij zich kritisch op tegenover het evolutionisme en waarschuwt hij voor een overheersing van de Schrift door de natuurwetenschap: dit gevaar signaleert hij bij J. Lever en H. M. Kuitert. Met K. Schilder, N. H. Ridderbos en J. R. van de Fliert is hij van oordeel, dat de resultaten van de natuurwetenschap geen bindende norm voor de exegese van de Schrift kunnen vormen; wel kunnen zij aanleiding zijn onze exegese opnieuw te toetsen. Z.i. moeten we „de krampachtige pogingen om bijbel en natuurwetenschap met elkaar in overeenstemming te brengen staken. Althans voorlopig”. De natuurwetenschap en de theologie zijn beide een menselijke en dus feilbare wetenschap. Beide moeten luisteren naar wat de bijbel zegt. De boodschap van de bijbel „gaat ver uit boven wat de natuurwetenschap ontdekken en zeggen kan. En die boodschap is niet een antwoord op de vraag hoe alles, de wereld en de mens, ontstaan is.

Dat antwoord geeft de bijbel niet. Het gaat in de bijbel om een heel andere boodschap” (57).

Uitvoerig gaat Oosterhoff in op andere Schriftgegevens, die licht verspreiden op Gen. 2 en 3 (59-92). In dit verband wijdt hij een diepgaande bespreking aan de belangrijke pericoop Rom. 5, 12 vv., waarin de relatie van Adam tot Christus aan de orde komt. Zeer interessant is zijn behandeling van de bekende strijdsvraag, op welke wijze de toerekening van Adam's zonde aan zijn nakomelingen gedacht moet worden. Op dit punt kritiseert hij de zienswijze van Greijdanus, Schilder en Herman Ridderbos en sluit hij zich aan bij Calvijn. Tegenover Kuitert houdt hij staande, dat met de historiciteit van Adam de hele redenering over Adam staat en valt.

Een grondige uitleg van de bewuste hoofdstukken zelf vormt de hoofdmoot van Oosterhoff's boek. Deze exegese, hoezeer ook in allerlei bijzonderheden afdalend, cirkelt voortdurend om de centrale vraag, welke verklaringmethode voor deze hoofdstukken — blijkens **hun eigen** karakter naar inhoud en taal — de meest juiste is. Niet voor niets betitelt Oosterhoff zijn boek als een hermeneutische studie. In de hermeneutiek hebben we te doen met de theorie van de exegese, met de wetenschappelijke bezinning op het zuivere verstaan. Zij wil de weg wijzen, die tot de rechte verklaring en het recht begrip van de tekst leidt. Daartoe behoort, dat zij zich opzettelijk rekenschap geeft van het karakter van de tekst, die moet worden uitgelegd. Welnu, in deze zin is Oosterhoff met de teksten bezig en het is boeiend om te zien, hoe hij a.h.w. deze teksten zelf de weg tot het zuivere verstaan laat afbakenen.

Het resultaat, waartoe hij komt, kan men kort aldus samenvatten: Genesis 2 en 3 beschrijven historische realiteiten, maar zij doen dit op een symbolische wijze, die niet letterlijk geïnterpreteerd kan worden. Dit is, zo zou men kunnen zeggen, volgens Oosterhoff de hermeneutische „sleutel”, die toegang verleent tot de eigenlijke boodschap van de betreffende hoofdstukken. Het behoeft geen betoog, dat dit resultaat afwijkt van de destijds in gereformeerde kring gangbare en door Assen geijkte uitleg. Met het oog op deze exegetische „traditie”, die nog altijd krachtige invloed uitoefent, is het zeer waardevol, dat Oosterhoff vanuit de tekstgegevens zelf aantoonde, hoe men met een letterlijke uitleg telkens onherroepelijk vastloopt. De tekstgegevens zelf **dwingen** tot een andere dan de strikt letterlijke uitleg.

Binnen het bestek van deze recensie kunnen we uiteraard slechts enkele momenten uit het betoog van Oosterhoff releveren. Wie volledige informatie wenst, moet het boek zelf lezen! Maar we willen toch enkele voorbeelden vermelden, die de richting markeren, waarin de argumentatie van de schrijver zich beweegt. In de eerste plaats zij gewezen op de vier paradijsrivieren. Oosterhoff is van mening, dat naast de Tigris en de Eufraat hier bedoeld zijn de Nijl (Gison) en de Perzische golf (Pison). De moeilijkheid is nu, dat deze rivieren en wateren geen zijrivieren of aftakkingen van één grote rivier zijn geweest, zoals daarvan sprake is in Gen. 2. Ook wanneer men de Gison en de Pison, welke identificatie omstrede is, buiten beschouwing laat, blijft deze moeilijkheid bestaan. Want van de Eufraat en de Tigris geldt, dat het twee verschillende rivieren zijn, elk met een heel verschillend brongebied. Hoe moeten we dit probleem oplossen? De enig mogelijke solutie is, dat we de in de tekst geboden tekening niet geografisch maar symbolisch opvatten: vanuit het paradijs gaan de rivieren door de wereld. Zo krijgen we de boodschap van dit gegeven in het vizier: vanuit het paradijs gaat leven en vruchtbaarheid de hele wereld door. Het is deze boodschap, die later in de profetische verkondiging van Ez. 47 en Openbaring 22 wordt opgenomen (123).

Bepaald spannend wordt Oosterhoff's betoog, wanneer hij uiteenzet, dat ook de mededelingen over de paradijsbomen symbolisch geduid moeten worden. Hier treedt wel bijzonder scherp aan het licht, dat hij, die de letterlijke uitlegmethode volgt, zich in allerlei onoverkomenlijke moeilijkheden verstrikt. Veelzeggend zijn de discussies, die binnen de gereformeerde theologie werden gevoerd over de boom des levens. Met name was Gen. 3, 22 in geding. Kuyper meende, dat hier bedoeld wordt op het natuurlijke leven.

Zijn argument was, dat de mens — en zeker de gevallen mens — nooit geestelijk leven verwerven kan door te eten. Deze laatste overweging is juist. Maar tegen Kuyper's interpretatie van „leven” verzet zich net doorgaande spraakgebruik van de Bijbel, dat met het begrip „leven” niet slechts het biologische leven aanduidt, maar metterdaad het leven in de diepe, ware zin van het woord, het leven in de gemeenschap met God. Anders dan Kuyper hebben oudtestamentici als Aalders en J. Ridderbos „leven” terecht in de volle, bijbelse zin opgevat. Maar zij komen dan uiteraard voor het door Kuyper scherp gevoelde probleem te staan, hoe dit geestelijk leven door eten kan worden verkregen. De oplossing zoekt men in het voetspoor van Calvijn en de Kanttekeningen daarin, dat de boom des levens functioneert als een soort sacrament, een symbool van het geestelijk leven: de boom bewerkt dit leven niet zelf, maar verwijst alleen daarnaar. Deze opvatting doet echter geen recht aan de uitspraak van Gen. 3, 22.

Hoe kan men uit deze impasse komen? Oosterhoff antwoordt: „Ik zie geen andere oplossing dan niet alleen de levensboom, maar heel de wijze van spreken daarover symbolisch te verstaan”. Symbolisch brengt de levensboom tot uitdrukking: er is leven voor de mens, nl. als hij gehoorzaam is. Door zijn ongehoorzaamheid verspeelde de mens het ware leven. Zal hij het terugkrijgen, dan moet er een wonder gebeuren. Dit wonder is gebeurd, in Jezus Christus. In Hem is de weg naar de boom des levens weer ontsloten. Ook dit motief neemt de profetische verkondiging op, vgl. Openb. 2, 7 en 22, 2. In het nieuwe Jeruzalem wordt het ware leven in al zijn volheid genoten! Naar het oordeel van Oosterhoff is de taal van Gen. 2 en 3 in verband met de levensboom geen andere dan die der Openbaring (135 v.).

Natuurlijk handelt Oosterhoff ook breedvoerig over de boom der kennis des goeds en des kwaads. Met vaste hand leidt hij de lezer door een ware doolhof van interpretaties. Zijn conclusie is, dat met het kennen van goed en kwaad bedoeld is het **bepalen** van dat wat goed en kwaad is. Alleen God heeft het recht daartoe. In zijn rebellie poogt de mens zich dit recht eigenmachtig toe te eigenen. Hij wil zelf uitmaken, wat goed en kwaad is, d.w.z. hij wil als God zijn. Zo steekt hij God naar de kroon, onttrekt zich aan zijn gezag en wet. Daarbij wijst de auteur de traditionele opvatting, dat hier sprake zou zijn een „proefgebod” van de hand; in het hele verhaal van Gen. 3 staat daar niets van. Zo komt Oosterhoff tot deze — symbolische — uitleg: „Dit is voor de mens de verboden boom, dat hij zelf gaat bepalen wat goed is en wat kwaad. En voor dat gebod wordt de mens absoluut geplaatst en dat gebod blijft eeuwig bestaan” (154).

Voortdurend vestigt Oosterhoff er de aandacht op, dat men rekening dient te houden met het oud-oosters klimaat, waarin het verhaal van Gen. 2 en 3 ontstaan is. In dit opzicht trekt hij welbewust op exegetisch terrein de lijn door, die Kuyper en Bavinck in hun dogmatische concepties van de organische inspiratie hebben uitgestippeld. Dit gezichtspunt is van grote betekenis voor het juiste zicht op de sprekende slang, de „thriller” van Assen. In heel de oud-oosterse wereld was de slang meer dan een gewoon dier. Zij was orakeldier en levensdier. In scherpe antithese tegenover deze heidense visie tekent de Bijbelschrijver de slang als bedrieger en verleider, als de incarnatie niet van een goddelijke, maar van een anti-goddelijke macht, de duivel. Heeft de slang in het paradijs nu „echt” gesproken? Men kan, aldus

Oosterhoff, aannemen, dat de duivel in staat is een slang te doen spreken. „Het is echter de vraag of dat de bedoeling is en of we in Gen. 2 en 3 te doen hebben met een historisch nauwkeurige weergave van wat eenmaal is geschied. In het voorafgaande vonden we reeds verscheidene symbolische trekken en daarom moeten we eerder denken aan een symbolische weergave, zij het van een diepe, historische werkelijkheid. En in een symbolische weergave spreken dieren als mensen zonder enig bezwaar. We hoeven slechts te denken aan het sprookje, wat niet betekent, dat Gen. 2 en 3 een sprookje is” (174).

Het is zonder meer duidelijk, dat geheel deze benadering een afbuiging betekent van de lijn van Assen. Assen duchtte het gevaar, dat een niet-letterlijke uitleg aan het historisch karakter van het meegedeelde afbreuk doet. En deze vrees leeft tot op heden bij velen in de gereformeerde kring. Nu dient men hier wel zorgvuldig te onderscheiden. Er is een symbolische uitleg mogelijk, waarin metterdaad het werkelijkheidsgehalte vervluchtigd wordt. Maar dit „symbolisme” vindt in Oosterhoff geen voorstander. De exegese, die hij bepleit, gaat ervan uit, dat de boodschap (omtrent **werkelijkheid!**) in symbolische taal vervat is. „En die symbolische taal beschrijft de werkelijkheid niet minder reëel dan de exakt-historische, maar op een andere wijze. Ze hangt samen met een totaal andere denkwereld. De onze is analyserend, exakt beschrijvend. De bijbelse is veel meer beeldend, symboliserend”. En dan volgt even later de belangrijke opmerking: „We moeten af van de gedacht als zouden symbool en werkelijkheid tegenstellingen zijn of als zou het een het ander uitsluiten” (205).

Oosterhoff attendeert terecht op het feit, dat de voorstanders van de letterlijke opvatting in hun bestrijding van de symbolische uitleg niet zo sterk staan als het misschien aanvankelijk wel lijkt. Ook zij kunnen onmogelijk alles letterlijk nemen en maken een uitzondering met name voor de zg. anthropomorfismen (mensvormige spreekwijzen over God) — b.v. Gen. 3, 21: God maakt van dieren vellen kleren voor de mens en zijn vrouw! Toen ik destijds de publicaties rondom Assen bestudeerde, viel mij aanstond deze inconsequentie op en ik verbaasde mij erover, dat de mannen van Assen hier blijkbaar helemaal geen inconsequentie hebben gevoeld! Ook Schelhaas maakt in zijn bovengenoemde brochure een scherpe scheiding tussen de anthropomorfismen en de andere mededelingen. Maar m.i. heeft Oosterhoff volkomen gelijk, wanneer hij het goed recht van deze scheiding in twijfel trekt. „Het zou wel eens kunnen zijn dat de vele anthropomorfismen in Gen. 2 en 3 het gehele karakter van deze hoofdstukken bepalen” (195).

Ter adstructie van zijn hermeneutisch uitgangspunt vestigt Oosterhoff er de aandacht op, dat Gen. 2 en 3 op meer dan één wijze aan de taal der profeten doen denken. Bij de oudtestamentische profeten is de symbolische taal heel gebruikelijk. Dezelfde taal ontmoeten we ook in het boek Openbaring (vgl. wat we boven releveerden). Men kan de in dit boek geboden voorstellingen niet letterlijk nemen. Maar dat neemt niet weg, dat hier geweldige werkelijkheden getekend worden. Niet-letterlijk is niet hetzelfde als niet-werkelijk! (209). Evenals de eschatologie (de leer van de „laatste dingen”) wordt de protologie (de leer van de „eerste dingen”) niet letterlijk, maar symbolisch, in beelden beschreven (218).

Dat Oosterhoff het werkelijkheidskarakter van Gen. 2 en 3 ten volle honoreert, blijkt daaruit, dat hij, in tegenstelling met vele theologen van onze tijd, handhaaft: 1. dat Gen. 2 en 3 niet slechts de geschiedenis geven van elk mens in zijn opstand tegen God, maar wel terdege spreken over wat in een ver verleden is gebeurd; 2. dat de zondeval na de schepping heeft plaatsgevonden; de zonde was niet van meet af in de schepping (219 vv.).

In het slot van zijn boek keert de auteur terug naar het punt van uitgang: de kwestie-Assen. Op grond van al het voorafgaande geeft hij een evaluatie zowel van de zienswijze van Geelkerken als van het oordeel der Synode. Oosterhoff ziet als het zwakke punt bij Geelkerken, dat hij niet zelf een exegese van Gen. 1-3 gegeven heeft en de juistheid van zijn standpunt en de onhoudbaarheid van

de letterlijke opvatting vanuit de Schrift zelf heeft aangetoond (233). Anderzijds had de synode geen „antenne” voor wat Geelkerken eigenlijk bedoelde met zijn these, dat het verhaal van Gen. 1-3 onder invloed staat van de omstandigheden, waarin de opsteller van dat verhaal leefde. Men meende, dat hier de historische getrouwheid van het verhaal dispuabel gesteld werd, maar terecht verzette zich Geelkerken tegen deze gevolgtrekking. (235 v.)

Vanuit de eigen bestudering van de zaak-Geelkerken kan ik deze opmerkingen van Oosterhoff alleen maar met nadruk onderschrijven. Doordat Geelkerken geen eigen visie naar voren bracht, heeft hij er zelf toe bijgedragen, dat de synode zich tenslotte op enkele uiterst scherp afgebakende stellingen terugtrok en het gehele complex van vragen, dat met de exegese van Gen. 3 verbonden is, liet rusten. Daarbij is het zeer te betreuren, dat de synode niet wilde ingaan op Geelkerken's verzoek om de vragen der Schriftbeschouwing in volle omvang in behandeling te nemen, hoewel hij zich nota bene bereid verklaarde zich gedurende deze behandeling in zijn ambtelijk werk naar de uitspraken der synode te voegen (vgl. de Acta der Buitengewone Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Assen 1926, Kampen, 1926, bijlagen, 123 v.).

Volgens Oosterhoff heeft Geelkerken vaak te ongefundeerd en te onvoorzichtig gesproken. Maar anderzijds is de synode te vergegaan, toen ze één bepaalde exegese tot de enig juiste verklaarde en direkt met het gezag der Schrift verbonden heeft. „En daarin ligt het onrecht, dat Geelkerken is aangedaan, nog afgezien van smetten, die terzake van kerkrecht en ethiek te signaleren zijn” (237). Oosterhoff vervolgt dan: „Men krijgt de indruk, dat er tussen Geelkerken en de synode een diepe kloof of misschien een tragisch misverstand heeft bestaan. Men vraagt zich wel eens af wat er allemaal heeft achtergezet. Men spreekt telkens langs elkaar heen. Beiden hebben blijkbaar elkaar geïrriteerd. Men had dichter bij elkaar moeten kunnen komen” (237). Nu, wat er allemaal achter heeft gezeten — daarover doet Dr. N. G. Geelkerken in bovengenoemd interview een boekje open. Natuurlijk bekijkt de zoon van de gevonniste predikant de zaken sterk van één kant, maar daarom is wat hij zegt nog niet onwaar. Wie een andere en meer objectieve getuige wil horen, leze nog eens de zeer tot nadenken stemmende opmerkingen van Prof. Dr. D. Nauta in zijn gesprek met Dr. G. Puchinger over de achtergronden van het conflict. Nauta is van mening, dat het conflict „stellig” te voorkomen was geweest. Nauta kijkt naar beide kanten en en wijst erop, dat de **verhoudingen** fout lagen. Als de sfeer, waarin de zakelijke kwesties moeten worden behandeld, „eens goed was geweest, dan was de oplossing misschien gevonden, en dan was het nooit tot een scheur gekomen” (Nauta, in Drs. G. Puchinger, *Is de gereformeerde wereld veranderd?*, Delft 1966, 269 v.).

Professor Oosterhoff heeft met het schrijven van dit boek een nuttige en noodzakelijke arbeid verricht. De schrijver zal zelf de eerste zijn om toe te stemmen, dat ook met deze publicatie nog niet het laatste woord over de aanhangige problemen gesproken is. Zo zou het zeker de moeite lonen nog dieper in te gaan op het historische begrip, waarover in de discussies rondom Assen zoveel te doen is geweest. Maar wat prof. Oosterhoff ons in zijn studie geboden heeft is het resultaat van een zo grondige en gedegen bezinning op de vragen, dat het de zorgvuldige overweging van elk geïnteresseerd gereformeerd mens verdient. Een boek als dit, waarin Assen niet vanuit de dogmatiek maar vanuit de exegese naar alle zijden wordt „doorgelicht” moest eenvoudig een keer verschijnen. De auteur heeft daarmee een taak volbracht, die noch Geelkerken zelf noch zijn „wederpartijders” hebben kunnen vervullen, door welke oorzaken dan ook. Dat uitgerekend een christelijk gereformeerd theoloog dit boek op tafel legt, is een van die wonderlijke spelingen der historie, waaraan de geschiedenis van het gereformeerd protestantisme in Nederland zo rijk is.

We typeerden de studie van prof. Oosterhoff in de titel van deze recensie als een moedig boek. Daarmee bedoelen we niet te suggereren, dat de schrijver als een held voor

het voetlicht wil treden. Oosterhoff is bepaald niet het type van een beeldenstormer. Toch meen ik, dat de typering „moedig” in dit geval verantwoord is. Gelet op de verhoudingen binnen kerkelijk Nederland is de verschijning van dit boek van deze hand bepaald geen vanzelfsprekendheid. De polarisatie van standpunten en meningen is immers in volle gang. Tussen „verontrusten” en „progressieven” wordt de kloof steeds wijder. Het gevaar is levensgroot, dat de vernieuwers het oude verwerpen, omdat het oud is en dat de verdedigers der traditie alle nieuwe inzichten afwijzen, omdat ze nieuw zijn. Op deze wijze ontstaat de trieste situatie, dat men vrijwel bij elk punt, dat aan de orde komt, al bij voorbaat kan zeggen, hoe die of die erover zal denken. Daarbij worden naar het ware woord van Herman Bavinck de leiders maar al te zeer door hun aanhangers geleid: een woordvoerder van rechts kan het zich eenvoudig niet meer permitteren een „onorthodoxe” mening te verdedigen en omgekeerd acht de progressivist het aan zijn stand verplicht consequent de ontraditionele zienswijze te bepleiten.

Tegen deze achtergrond is het gewoon een verademing, dat een man, die toch stellig in vele opzichten behoort tot de rechter flank van de gereformeerde wereld, dit genuanceerde boek schrijft. Niet allen, ook in zijn eigen kring zullen hem dit in dank afnemen. Maar Oosterhoff gaat kennelijk uit van de stelregel: de waarheid is bovenal, ook boven de richtingstegenstellingen. In de geest van oprechte waarheidsliefde, voortgaande op het spoor van Bavinck en in nauwe aansluiting — op diverse punten — aan de uiteenzettingen van Berkouwer over de Schriftbeschouwing heeft Oosterhoff zijn exegetisch onderzoek verricht. Op de laatste bladzijde van zijn boek (240) citeert de schrijver prof. Trimp, die als zijn oordeel uitsprak, „dat elk, die op gronden, aan de Heilige Schrift zelf ontleend, in staat is de „klaarblijkelijkheid” van de letterlijke uitleg van de drie zgn. „bijzonderheden” uit Genesis 2 en 3 te bestrijden, legitiem-gereformeerde arbeid verricht en in zijn argumentatie aangehoord zal dienen te worden. Dat ligt voor ons besef volstrekt in de lijn van Assen!” Oosterhoff voegt eraan toe: „In die lijn heb ik bedoeld dit boek te schrijven”.

Zeker binnen de kring der vrijgemaakte resp. vrijgeraakte kerken is er alle aanleiding zich met deze studie serieus bezig te houden. We merkten in het begin van deze recensie al op: prof. Oosterhoff is buitenstaander. De christelijke gereformeerde kerken hebben met de besluiten van Assen officieel nooit iets te maken gehad, al zullen de toenmalige christelijke gereformeerde leiders het vermoedelijk wel met de portee van de leerbeslissingen van Assen eens geweest zijn. Op het ogenblik zijn in elk geval de vrijgemaakte resp. vrijgeraakte kerken de enige, die officieel Assen nog voor hun rekening nemen. Zal dit zo blijven? Oosterhoff meent in de uitspraken van Assen een typisch-intellectualistische trek te bespeuren (238). Van vrijgemaakte zijde is destijds niet zonder reden geweest op rationalistische trekken in de leerbeslissingen van 1944. Zou er geen verband zijn tussen het een (1944) en het ander (1926)? En zou het alleen al daarom niet gewenst zijn Assen opnieuw publiek aan de orde te stellen? Het boek van Oosterhoff moge daartoe de stoot geven!

BAZEL (Zwitserland)

J. VEENHOF

Mededeling van het Bestuur

In overleg met de uitgever is besloten dat de Persvereniging de administratie van ons blad van hem zal overnemen. Alle abonnees, die hun abonnementsgeld nog niet hebben betaald over de jaargang die met 1 april jl. is ingegaan, worden daarom verzocht dit te storten op postrekening 44.83.67 van de Peningmeester van de Geref. Persvereniging „Opbouw” te Utrecht.

Het Bestuur

Persschouw

De benoeming van dr. A. H. van den Heuvel

De kranten, radio en televisie berichtten ons dat, in de plaats van ds F. H. Landsman die met pensioen gaat, tot secretaris-generaal van de synode der Ned. Herv. Kerk is benoemd dr. A. H. van den Heuvel, tot dusver directeur van het departement voor Communicatie van de Wereldraad van Kerken, wonend in Genève.

De post van secretaris-generaal van de synode der Ned. Herv. Kerk is een uitermate belangrijke. Het is een functie waarvoor de man die haar bekleedt „vrijgesteld” wordt. Alle draden van het kerkelijk apparaat komen bij hem samen. En als de man die dit „ambt” vervult een uiterst bekwaam man is, zoals b.v. ds Landsman dat is, dan is zijn invloed op de gang van zaken in de kerk enorm. Wie volgde wat in de Herv. Kerk gedurende de laatste jaren plaatsvond, speciaal in de algemene synode daarvan, weet welk een kolossale inbreng ds Landsman daarin had.

Men heeft in de kringen van de Ned. Herv. Kerk wel eens betoogd dat het goed zou zijn dat er in de protestantse kerken een „Petrusfiguur” optrad. Een soort paus dus. Ik meen te mogen zeggen dat een bekwame en wijze secretaris-generaal dat krachtens zijn positie in feite is.

En nu is dr. A. H. van den Heuvel voor deze post benoemd.

Omdat deze benoeming voor de kennis van de gang van zaken in de Ned. Herv. Kerk van grote betekenis is, wil ik er hier iets van zeggen.

Hoewel de voorbereiding van deze benoeming onder de grootste geheimhouding geschiedde was toch reeds vóór de dag van de verkiezing uitgelekt dat dr. Van den Heuvel in de synodale kring voor de functie van secretaris-generaal zeer sterk naar voren werd geschoven.

Het bestuur van de Gereformeerde Bond in de Ned. Herv. Kerk en dat van de Confessionele Vereniging waren evenwel zeer verontrust over diens mogelijke benoeming. Dr. Van den Heuvel is namelijk wat zijn kerkelijke en theologische opvattingen betreft een vertegenwoordiger van die „richting” waartegen het bekende „Getuigenis” zich zo scherp te weer stelde.

De genoemde besturen zochten over deze benoeming daarom contact met elkaar en stuurden aan het moderamen van de synode en aan de synode zelf de volgende brief:

Hoogerwaardse Heren,

De hoofdbesturen van de Gereformeerde Bond en de Confessionele Vereniging hebben behoefte zich met het hiervolgende tot u te richten.

Naar wij uit betrouwbare bron vernamen is door de nominatiecommissie voor de opvolging van ds F. H. Landsman als secretaris-generaal van de Ned. Herv. synode als eerste op de voordracht geplaatst ds A. H. van den Heuvel uit Genève.

Dit bericht heeft ons niet alleen verbaasd maar ook ten zeerste verontrust. Wij menen dat ds Van den Heuvel voor deze centrale en verantwoordelijke positie in het geheel van onze kerk niet de aangewezen man is.

In de eerste plaats hebben wij grondige bezwaren tegen de theologische visie van ds Van den Heuvel, waarvan hij in woord en geschrift in de loop van de jaren blijkt heeft gegeven. In het kader van een brief als deze is het niet mogelijk deze bezwaren toe te lichten. Wij volstaan met het noemen van dit punt.

In de tweede plaats maken wij ernstige bezwaren tegen een eventuele benoeming van ds Van den Heuvel omdat hij nooit een gemeente heeft gediend en hij derhalve de kerk vanuit de gemeente, waar het hart van de kerk klopt, niet kent. Maar bovendien, zijn werk buiten de

grenzen maakt dat hij ook het geheel van onze kerk van binnenuit niet kent. Wij achten het onverantwoord dat iemand die niet van binnenuit op de hoogte is van de gang van zaken in ons kerkelijk leven de functie van secretaris-generaal zou gaan bekleden.

In het kerkelijk leven valt momenteel herhaaldelijk het woord polarisatie en de ontwikkelingen van de afgelopen periode hebben wel duidelijk aan het licht gebracht hoe sterk de spanningen binnen onze kerk zijn. Wij menen dat in deze situatie ds Van den Heuvel niet in staat zal zijn op evenwichtige wijze mede leiding te geven aan ons kerkelijk leven en dat hij niet de aangewezen man is, die op een breed vertrouwen in onze kerk zal kunnen rekenen.

Om deze redenen nemen wij de vrijheid u met zeer veel klem te vragen op deze centrale post niet ds Van den Heuvel te benoemen maar iemand die in breder kring vertrouwen hebben zal vanuit en rondom het belijden van de kerk.

Eventueel geven wij u in overweging de beslissing over deze zaak uit te stellen. Desgewenst zijn wij gaarne bereid dat wat wij hier kort hebben aangegeven breder toe te lichten.

U wijsheid toebiddend bij uw verantwoordelijke beslissing in deze tekenen wij,

Voor het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond,
W. L. Tukker, voorzitter
H. Bout, secretaris
Voor het hoofdbestuur van de Confessionele Vereniging,
C. A. van Harten, voorzitter
C. W. Corts, secretaris

In de avondvergadering van maandag 19 juni j.l., die strikt geheim werd gehouden, is na een langdurige discussie dr. A. H. van der Heuvel toch, en wel met 28 tegen 20 stemmen, benoemd.

Op deze benoeming gaf Ir. Van der Graaf, hoofdredacteur van het orgaan van de Geref. Bond „De Waarheidsvriend”, daarna het volgende commentaar:

1. Wat de theologie van ds Van den Heuvel betreft, in een bij Kreuz Verlag (Stuttgart) verschenen bundel 'Das Glaubensbekenntnis' heeft ds Van den Heuvel zijn visie op de Kerk neergelegd in een artikel over de ene heilige algemene christelijke Kerk. Hierin krijgt de apostolaatstheologie van prof. dr. J. C. Hoekendijk vlees en bloed. 'De Kerk is de functie van het apostolaat!'

2. Het is wel een zeer te betreuren zaak dat de synode een enkelvoudige voordracht heeft voorgelegd gekregen. Zegge en schrijve drie dagen voor de synodezitting kregen de synodeleden deze enkelvoudige voordracht onder ogen, nadat eerder herhaaldelijk de naam gevallen was van iemand die op een breed vertrouwen in de Kerk kon rekenen, maar wiens naam op eens onder de tafel is verdwenen. Door deze enkelvoudige voordracht werd de synode al bij voorbaat gemanipuleerd en monddood gemaakt. Men behoefde niet meer te kiezen. Er was al gekozen.

3. Op zich is de hele functie van secretaris-generaal een zo gewichtige geworden dat de invloed van de persoon in kwestie allang buiten proportie is gekomen. Maar gegeven deze situatie hebben wij behoefte aan een secretaris-generaal die op breed vertrouwen rekenen kan. Anders komen onvermijdelijk fricties. We vrezden dat de moeilijkheden, die uit deze benoeming voortkomen wel eens ernstiger kunnen zijn dan velen vermoeden. Wat ons betreft mag er dan ook geen onduidelijkheid over bestaan dat wij de benoeming van ds Van den Heuvel alleen maar kunnen betreuren.

De kleine meerderheid waarmee hij gekozen werd spreekt ook voor zichzelf.

Deze woorden laten aan duidelijkheid niets te wensen over.

Ook van Confessionele zijde werd op deze benoeming fel gereageerd. Prof. Van Itterzon liet zich in het laatste nummer van het „Hervormd Weekblad” o.a. als volgt uit:

Het synodaal moderamen heeft, om de benoeming voor te bereiden, een commissie benoemd. Geen commissie van voordracht, maar een commissie van aanbeveling. In deze commissie heeft de praeses der synode zelf als praeses gefungeerd; als mijn inlichtingen juist zijn, had ook de waarnemende synode-praeses zitting in de commissie. De band tussen het synodaal moderamen en de commissie van aanbeveling was dus hoogst persoonlijk. Nu had, als mijn informaties juist zijn, deze commissie in haar vergadering al een naam genoemd, maar kwam deze naam onder de tafel, toen een man van groot gezag en van veel invloed met een andere naam voor de dag kwam. De commissie kwam toen tot het besluit de laatste aan te bevelen en heeft zulks metterdaad gedaan. Nu de vragen: Waarom heeft de commissie toch geen groslijst opgesteld? Waarom vond de commissie het onnodig om met een drietal te komen? Of met een tweetal? Voor elke gewone commissie van voordracht geldt de wet, dat haar voordracht „tenminste twee namen” dient te bevatten. De geest van de wet, waarop men zich tegenwoordig zo gaarne beroept, als men zich van de letter wil losmaken, is toch duidelijk: tenminste twee namen. Is een commissie van aanbeveling in dit opzicht boven de geest en de klaarblijkelijke bedoeling der wet verheven en mag zulk een commissie doen en laten wat ze wil? En als ze mag handelen naar eigen willekeur had het dan niet op de weg van het synodaal moderamen gelegen het ééntal, dat de commissie heeft ingediend, terug te zenden met het verzoek: geef ons meer namen? Geef ons een keus uit drie of tenminste twee? Is het geen vreemde en hoogst ongebruikelijke figuur, dat een synode voor het blok wordt gezet om uit een ééntal te kiezen? En waarom ging ze niet in op het toch niet onredelijke voorstel van een harer leden de stemming althans enkele dagen uit te stellen voor nader beraad? Waarom moest op de befaamde maandagavond hals over kop de beslissing worden genomen? Was dat verantwoord, als men bedenkt, dat de synodeleden pas drie dagen van te voren hadden vernomen uit welk ééntal ze zouden moeten kiezen? Is het verwonderlijk, dat 20 leden der synode zich hierbij weinig „happy” gevoelden en dat de indruk is gewekt, terecht of ten onrechte, dat de zaak feitelijk al in kannen en kruiken was, en dat de hele bespreking een farce was? Hoe kan men ter synode dan aan de indruk ontkomen, dat men wordt gemanipuleerd en dat men in feite achteraf slechts heeft goed te keuren wat door een paar invloedrijke personen van te voren is beraamd?

En verder: Is het in wezen geen geringschatting van het gehele predikantencorps in onze kerk, als gesteld is, dat de kandidaat, die werd voorgesteld, met kop en schouders boven alle andere Hervormde predikanten uitsteekt? Had het geen zin, dat de leden der synode hierover eens bezadigd konden nadenken? Is werkelijk onze predikantenstand van het peil, dat er letterlijk niemand voor het ambt van secretaris-generaal onzer kerk de vereiste capaciteiten bezit?

Over het „personele aspect” van deze benoeming schreef prof. Van Itterzon het volgende:

Met opzet staat er: personeel, niet persoonlijk. Want dezerzijds is het allerminst de bedoeling de discussie „persoonlijk” te maken. Zelfs niet, als we de indruk hebben, dat er „van de andere zijde” stevig persoonlijk is gewerkt. Zelfs ds Van den Heuvel zal er begrip voor moeten opbrengen, als er in Nederland getwijfeld wordt, of hij nu werkelijk de bekwaamste man was om te worden verkozen. Zelfs uit een ééntal. Ieder weet, dat hij de kerk in ons vaderland in geen enkele gemeente als predikant heeft gediend. We onthouden ons van elk oordeel over zijn werk in de Wereldraad in Genève. Als insiders ons zouden verzekeren, dat hij daar uitnemend werk doet en voor zijn taak in de oecumene ten volle berekend is, hebben wij geen enkele behoefte of neiging deze mening te bestrijden. Dit punt is buiten elke discussie. Maar waar het om gaat is dit: Zal hij, die de Vaderlandse kerk in geen enkele gemeente heeft gediend, nu plotse-ling de enige man zijn, die onze kerk in al haar modaliteiten en spanningen ootmoedig en wijs zal kunnen dienen? Zal hij kunnen wat volgens de commissie van aanbeveling geen enkele Her-

vormde predikant in heel Nederland kan en zal hij bij de vervulling van deze taak inderdaad de man blijken te zijn, die op nationaal gebied met kop en schouder boven de honderden dienstdoende predikanten onzer kerk uitsteekt? Het is geen kleinigheid. Want wie het interview met aandacht heeft gelezen, dat dr Puchinger hem heeft afgenomen en dat zwart op wit te lezen staat, zal zijn vraagtekens zetten. Staat ds Van den Heuvel niet op een standpunt, dat nu al verouderd is? Heeft hij niet een visie, die we voor afgedaan hielden, de visie van het kleine kerkje der huisgemeente? En grenst deze visie niet heel dicht aan dat van de secte? Is het al niet eerder voorgekomen, dat iemand, die in het oecumenische werk een grote naam en faam had, hier in Nederland de Herv. Kerk praktisch afschreef en zich in het kleine clubje terugtrok? Het is te hopen, dat het interview van dr Puchinger al weer sterk verouderd is, omdat we anders vrezen, dat we een secretaris-generaal krijgen, die vanuit zijn oecumenische hoogte op de toestanden in ons land slechts kan neerzien als op die van een provincialistische aard. Mocht het straks zijn bedoeling zijn om in de lijn van zijn gesprek met dr Puchinger verder te gaan, dan kan er heel wat porcelijn onder zijn voeten terecht komen. Want vanuit de oecumene laat ook onze kerk zich in al haar zorgelijke problemen niet de les lezen. De synode telde al 20 leden, die hun bezorgdheid uitspraken door tegen te stemmen. Bijna 42 procent tegen. Een minderheid, waarnaar men niet heeft willen luisteren, toen uit die kring het voorstel kwam de stemming althans nog enkele dagen uit te stellen voor nader beraad en bezinning. In de afgelopen maanden heeft men de „boodschap” wijselijk al maar uitgesteld. (Prof. Van I. doelt hier op de „boodschap” die de synode zou opstellen als haar reactie op het bekende „Getuigenis”.) Als het om geestelijke zaken gaat, weet de synode dus wel wat uitstel betekent. Dan gaat men niet over één nacht ijs. Maar als het over de topfunctionaris gaat, die voor 25 jaar moet worden benoemd, is er zelfs die éne nacht ijs niet bij. Dan moet op maandagavond, voordat de nacht komt, de hele zaak beklonken zijn, omdat dit in Genève beter uitkomt. Zouden we hier toch van manipulatie mogen spreken? En zou het nu duidelijk zijn van welke kant men polariseert? Zouden dat nu de 28 hebben kunnen doen? Of, correcter, zouden we hen voor de polarisatie verantwoordelijk mogen stellen, die al dan niet rechtstreeks, achter de schermen of in de synode (daar hebben we geen oordeel over) dit haastwerk hebben georganiseerd?

Prof. Van Itterzon sluit zich ten slotte aan bij het woord van Ir Van der Graaf, dat de moeilijkheden die uit deze benoeming zullen voortvloeien wel eens veel ernstiger zouden kunnen zijn dan velen vermoeden.

Bij deze benoeming treedt weer duidelijk aan de dag dat het in een „modaliteitenkerk” bij iedere belangrijke beslissing bijna onvermijdelijk tot fricties en conflicten komen moet.

En tegelijk zien we ook hoe gemakkelijk, als het om belangrijke beslissingen gaat, in de kerk de „kerkpolitiek”, in de kwade zin van het woord, een rol gaat spelen.

En heel deze gang van zaken demonstreert ook duidelijk het gevaar dat er kleeft aan kerkelijke functies die permanent door daarvoor „vrijgestelden” worden bekleed. De kerk „zit”, als er geen rare dingen gebeuren, jarenlang aan deze functionarissen „vast”. En het is bijna onmogelijk dat zij zich niet tot „kerkelijke leiders” ontwikkelen! Als dr Van den Heuvel gezond blijft, houdt hij zijn nieuwe baan vijf en twintig jaar. En hij is daarin natuurlijk bezig — wat niemand hem kwalijk mag nemen — overeenkomstig zijn eigen kerkelijke en theologische opvattingen.

Ik denk in verband met gebeurtenissen als deze vaak aan een woord van Kuyper. Die verklaarde namelijk eens dat het met een kerk mis gaat als een synode voor háár specifieke arbeid over gebouwen gaat beschikken en als ze daarbij mannen aanstelt die in het synodale bestuur hun levenstaak vinden.
C. V.

Wageningen — Ten behoeve van eventuele vakantiegangers wordt medegedeeld dat op de zondagen 16, 23 en 30 juli en zondag 6 augustus de voormiddagdiensten komen te

vervallen. De namiddagdiensten gaan D.V. gewoon door, aanvang 14.30 uur in de Cunerakapel aan de Markt.

Het adres van de penningmeester br. C. R. Vonk, zal ingaande 8 juli a.s. gewijzigd zijn van v. 't Hofstraat 63 in **Grutto Weide 52**, Wageningen, tel. 08370-14257. Postgiro blijft no. 1733581.

Nijmegen — De kerkdiensten worden gehouden in de kapel van het bejaardencentrum De Grootstalsehof, Jac. van 't Hoffstraat 71. Het bejaardencentrum is het best te bereiken door vanuit het centrum de St. Annastraat (richting Venlo) af te rijden tot aan de grens van de bebouwing. Aan de rechterkant van de weg is dan De Grootstalsehof te vinden. Tijden: 9.30 en 16.30 uur. Nadere inlichtingen: P. de Putter, Uranusstraat 41. Tel. 080-771673.

Zoetermeer — Scribaat: J. H. Bosman, Van Goghstraat 45, Zoetermeer, tel. 01790-7980.

Voorziening dienst des Woordt: J. H. Bosman, Van Goghstraat 45, Zoetermeer.

Penningmeester: T. de Lange, Beatrixlaan 6, Moerkapelle, tel. 01793-1902. Bank: Raiffeisenbank Moerkapelle, rek. nr. van de Kerk: 3750.05536, postgiro no. van de Bank: 298.069.

Consulent: Ds J. Waagmeester, Melis Sstokelaan 2610, Den Haag, tel. 070-670526.

VOOR DE WALDENZEN

In „Opbouw” van 21 april was ik in de gelegenheid u weer van enig nieuws uit Italië op de hoogte te stellen.

Dat gaf veel reactie in de vorm van giften. Zo is het fijn werken. De stand wat f 464,33.

Sindsdien werd ontvangen van: JCS te R 5,—; JLL te K 2x 5,—; RB-S te G 10,—; AS te A 10,—; LD te D 10,—; JPH te G 10,—; GWN-V 10,—; GB te Z 10,—; JEWV te H 5,—; KV te S 10,—; Geref. Kerk Zwolle 50,—; PdG te S 25,—; AHvdS-M te Z 25,—; JL te dB 15,—; JB te W 10,—; JB te A 2,50; DR te V 10,—; (h.gr. dB); WMA te Gv 25,—; L te G 10,— (h. gr. dB); HS te A 10,—; MB te G 10,—; HEW te G 5,—; MAB te R 50,—; CvA te V 25,—; JCH te R 100,—; CDG te W 10,—; HJ te R 15,—.

Totaal thans f. 951,83. Dezer dagen is weer een cheque groot L 150.000,— naar Italië verzonden. In nederlands geld uitgedrukt is dit, incl. kosten, f. 833,72. Resteert thans nog f. 114,11. Een mooi bedrag om weer verder mee te gaan.

Voor uw giften hou ik mij gaarne aanbevelen. Giro 534103.

A. de Blois te Schiedam

STUDENTENLEVEN

Studenten te Groningen

Wie in Groningen gaat studeren, wijzen wij op de noodzaak van een studentenvereniging.

Hendrik de Cock is een christelijke vereniging met als basis Gods Woord, dat we willen laten doordringen in heel ons doen en laten.

Dit doen we o.a. op bijbelclubs en in diverse werkgroepen.

Op onze sociëteit is alle gelegenheid voor een goed gesprek en/of en pilsje.

Wil je meer weten, schrijf dan of kom eens langs.

Ons adres is: V.G.S. Hendrik de Cock

Herebinnensingel 35,
Groningen.

Nog enige plaatsen vrij in het

Z E I L K A M P

van de Vereniging van Gereformeerde Studenten te Amsterdam, van 13 tot 19 aug. in Uitwellingerga (Fr.). De kosten bedragen, inclusief de maaltijden, f 100,— per persoon. Minimum leeftijd 17 jaar.

Aanmelding bij Hans Touwen, Uilenstede 24, Amstelveen, tel. 020-430864.